

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS ÉS AZ INTERNET: INFORMATIKAI VEZETŐI SZEMPONTBÓL

*Prison service and the internet:
from the viewpoint of an IT professional*

Jelen írásunkban a „büntetés-végrehajtási intézetek és az internethasználat” témaköréhez kapcsolódó pilot kutatásunk eredményeit szeretnénk bemutatni: informatikai szakterületen jártas kollégákkal készítettünk félig strukturált interjúkat, melyek segítségével arra a kérdésre kerestük a választ, hogy vajon a külföldön bevett gyakorlatokat mennyire lehet átültetni a magyar büntetés-végrehajtás rendszerébe.

Elmondható, hogy a digitális technológiákhoz és a világhálóhoz való hozzáférés biztosítása a jelenleg működő hazai rendszerben csak átszervezések és fejlesztések után lenne elérhető, ugyanakkor szükséges ezt megtenni, hiszen a bináris eszközök használata jobban elősegítheti a zárt és a szabad világ közötti elszigeteltség csökkentését és a normalizáció elvének megvalósulását.

Kulcsszavak: internethasználat, információkommunikációs kompetenciák, vezető, kvalitatív kutatási stratégia, tiltott tárgy

In this paper, we would like to present the results of our pilot research on the topic of ‘prisons and the use of internet’: we conducted semi-structured interviews with colleagues with experience in the field of IT, in order to find answers to the question of how far the practices used abroad can be transferred to the Hungarian Prison Service.

It can be stated that providing access to digital technologies and the world wide web in the current system would only be achievable after reorganization and development, while it is necessary to do so, as the use of binary tools can better facilitate the reduction of isolation between the closed and the free world and the implementation of the principle of normalisation.

Keywords: use of internet, competencies of info-communication, leadership, qualitative research strategy, contraband item

Bevezetés

Korábbi tanulmányunkban olyan nemzetközi joggyakorlatokat mutattunk be, melyek a büntetés-végrehajtási intézetek internethasználatára utaltak. Jelen írásunk szorosan kapcsolódik a büntetés-végrehajtási szervek internethasználatával összefüggő nemzetközi joggyakorlatokhoz. A mostani írásunkban a „bv. intézetek és az internethasználat” témaköréhez kapcsolódó pilot kutatásunk eredményeit mutatjuk be.

Ahogy azt előző tanulmányunkban is említettük a nemzetközi gyakorlatban azt láthattuk, hogy különféle informatikai rendszereken keresztül (lásd PrisonPC, valamint a PrisonCloud rendszerek) a fogvatartottak a zárkájukban korlátozott interneteléréssel rendelkeznek mindamellett, hogy a rendszer online oktatási platformot is biztosít. Az említett rendszerek egy biztonságos környezetben belül az elítéltek számára szabadidős tevékenységre is biztosítanak lehetőséget. Az internetelés során a fogvatartottak kontrollált, „fehérlistas” szűrővel ellátott környezetben, e-mail rendszeren keresztül kommunikálhatnak a hozzátartozóikkal. Ezzel a kapcsolattartást gyorsabbá, könnyebbé és papírmentessé téve.

A vizsgálódás kutatómódszertani háttere

A korábban bemutatott, külföldön bevált rendszerekkel kapcsolatban 7 fő informatikai vezetővel készítettünk interjút. Azért a vezetőket kérdeztünk meg, mert úgy gondoltuk, hogy ők rendelkeznek releváns információkkal és szaktudással a külföldi rendszerek bevezetésének lehetőségeivel kapcsolatban. Természetesen a minta számából kiindulva vizsgálódásunk nem tekinthető reprezentatívnak, nem tudunk általános, mindenkre érvényes következtetéseket levonni, ugyanakkor jó kiindulópont lehet egy komplexebb kutatáshoz.

Az interjúalanyok középkorú felnőtt személyek voltak, akik több évtizedes informatikai területen, illetve büntetés-végrehajtásban szerzett tapasztalattal rendelkeznek. A beszélgetéseket megelőzően releváns külföldi tapasztalatokkal kapcsolatos ismeretterjesztő anyagot küldtünk ki az alanyok részére tájékoztatás céljából, valamint kérve őket arra, hogy az interjú előtt tanulmányozzák át. Ezen túl rákérdeztünk többek között arra is, hogy milyen gátakat látni az intézeteken belüli internethasználattal kapcsolatban.

A kutatás elején az alábbi feltevéseket fogalmaztuk meg:

- Feltételezéseink szerint a fogvatartottak alacsony iskolai végzettsége negatívan befolyásolja a büntetés-végrehajtási intézetekben zajló internethasználat lehetőségét.

- A személyi állomány infokommunikációs kompetenciáinak fejlesztése szükséges az új rendszerek bevezetéséhez.
- A nemzetközi jó gyakorlatok megítélése inkább pozitív, mint negatív interjúalanyaink körében.

Vizsgálódásunk során elsősorban kvalitatív stratégiát alkalmaztunk, tematikusan fókuszált, félig strukturált interjúkat vettünk fel a Microsoft Teams alkalmazáson keresztül online formában. A korábban kiküldött ismeretterjesztő anyagokkal kapcsolatos kérdéseket tettünk fel, illetve hagyunk lehetőséget egyéni vélemények és ötletek kifejtésére.

Iskolázottság

A legnagyobb bizonytalanság ezeknek a fejlesztéseknek a bevezetésével kapcsolatban a fogvatartotti populáció alacsony iskolázottsága, illetve a technikai eszközökhöz való hozzáértés visszamaradottsága. Az oktatással kapcsolatos aggályokat a megkérdezettek egyike a következőképpen fogalmazta meg: *„Voltak szakirányú képzéseink az elmúlt időszakban, amit ugye számítógépes vizsgálával kellett zárni, és az volt a tapasztalat, hogy – akár egy villanyszerelő szakmánál vagy burkolónál – az informatikai vizsgát szinte alig tudták végrehajtani, mert szinte el se tudták olvasni, hogy mi a kérdés. Tehát addig, amíg az alapvető tudással nem rendelkeznek, tehát nincs egy akár általános iskolai végzettségük, addig sokra nem megyünk az informatikai tudással. Lehet, hogy magát a gépkezelést, tehát egér használat, billentyűzet használat, meg hogy mi is az internet képek alapján meg lehetne taníttatni velük.”*

Mások úgy fogalmazták meg a problémát, hogy *„(...) de addig, amíg a humán erőforrás mind a személyi állomány, mind a fogvatartottak részéről nem azt a tudást és háttérrel biztosítja, addig ezek csak jövőbeni tervek maradnak.”* illetve *„(...) tehát vonjuk ketté a bv. rendszerét és a fogvatartottak részére történő oktatási rendszert. Az egy teljesen önálló kis szigetként kéne kezelni, abba az irányba kéne elmenni, csak azt találja ki valaki, szakirányító vagy bárki, aki ezért felelős, hogy milyenek, milyen legyen az informatikai környezet, amin a fogvatartottakat mondjuk, lehetne oktatni.”*

Az interjúban említett probléma, az aluliskolázottság jelen van a büntetés-végrehajtás rendszerén belül. A Börtönstatisztikai Szemle 2019. évi kiadása¹ alapján látható, hogy a fogvatartotti populáció beiskolázottsága 2011 és 2018 között csökkenő tendenciát mutat az általános iskolai oktatást tekintve. Ezzel ellentétes tendenciát mutat a magasabb szintű oktatásban résztvevő fogvatartottak létszáma. Összességében elmondható, hogy emelkedés tapasztalható a beiskolázás terén, ami az általános iskolai végzettséggel rendelkező fogvatartottak számának, illetve arányának növekedéséhez vezetett.

1 Rutkai K., Sánta L. (2019, szerk.) p. 12.

Az elítéltek közül 0,55% analfabéta, 10,41% kevesebb, mint 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik, míg általános iskolát 58,51% végzett. A statisztikai adatok alapján elmondható, hogy a fogvatartottak egy része vagy nem képes, vagy még csak tanulja az írás, illetve olvasás készségét, ami alátámasztja a kolléga által felvetett problémát. Viszont az iskolázottsági adatok ellenére a munkatársak magát az informatikai oktatást² támogatják, mely során a különböző intézetek a lehetőségekhez képest kezdik el képezni a fogvatartottakat az alapvető informatikai ismeretek elsajátítására. Az oktatásra használt számítógépek teljes mértékben le vannak zárva így a fogvatartottak ténylegesen az alapvető számítógépes ismereteket tanulják meg.

Az alanyaink saját jó gyakorlataikról is beszámoltak, illetve ezekről az intézetek honlapjáról is kaphatunk információkat. A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet a G.I.N.O.P. 6.1.2-15³ kiemelt programon belül szakaszosan, illetve több csoportban oktatja a fogvatartottakat. Az oktatást korábban említett speciális és kontrollált számítógépekkel ellátott teremben tartják, ahol az elítéltek Microsoft Word és Excel alkalmazásokat tudnak csak használni, ezeken kívül más programokhoz, valamint az internethez nem tudnak hozzáférni. Ugyanennek a programnak a keretein belül a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet⁴ és a Budapesti Fegyház és Börtön⁵ is oktatja a fogvatartottakat. A G.I.N.O.P. program előnye az interjúk során a következőképpen került meghatározásra: „(...) *tanár kell, aki bejön, aztán oktat, mivel a mi kompetenciánk bizonyos esetben nem elegendő a megfelelő oktatási színvonal fenntartásához.*”

A személyi állománnyal kapcsolatban az interjú beszélgetések során a kollégák biztosítottak arról, hogy az alájuk beosztott állományban van fejlődni akarás, viszont csak „*önképzéssel tanulják a srácok, próbálnak fejlődni, próbálják követni a technikai fejlődést és lehet informatika, távközlés vagy biztonságtechnika is. Semmilyen olyan központi oktatás, képzés eddig – legalábbis ismeretem szerint – mostanában nem volt, ami erre a kollégákat felkészítette volna, és a napi munkájuk mellett viszont el tudod képzelni, hogy mennyi idejük van arra, hogy most akkor 2 órában csak egy önképzés keretén belül próbálja pallérozni az elmét.*” Ez azt jelenti, hogy a munkatársak a külvilági technikai fejlesztéseket nyomon követik és próbálják a saját maguk tudását is a fejlődésükhöz felzárkóztatni, de az önképzések során a fejlődési mérték nem egységes és a tudás is szerteágazóvá válik.

2 Büntetés-végrehajtás – Informatikai oktatás: <https://www.youtube.com/watch?v=gk9kwUgjWVU>

3 Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, hírek: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/szombathely/hirek/2621>

4 Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, hírek: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/szolnok/hirek/4428>

5 Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, Budapesti Fegyház és Börtön, hírek: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/budapesti/hirek/6270>

Más szemszögből nézve: „Negyedévente kellene egy olyan oktatás, amivel fel tudná zárkóztatni a kollégákat a szervezet, esetlegesen szakmai napokat tudnának biztosítani a számunkra. Én azt mondanám, hogy vissza kellene hozni az olyan dolgokat, hogy oktatásokat szervezni.” Az oktatások, illetve szakmai napok megszervezése és biztosítása során a kollégák önképzés által szerzett tudásukat, valamint az esetleges fejlesztések bevezetésével kapcsolatosan kialakított jó és a szabályzóknak megfelelő gyakorlatukat meg tudják osztani a társaikkal, ezzel elősegítve az egységesség kialakulását, és a rendszer maximális biztonságának biztosítását.

Vélemény a nemzetközi gyakorlatról

Ahogy azt már korábban is említettük, az interjúalanyainknak kiküldtünk egy rövid összefoglalót a nemzetközi jó gyakorlatokról, kérve őket arra, hogy a beszélgetésig tanulmányozzák át. A kérdéseink egy része arra vonatkozott, hogy miként vélekednek ezekről, mit gondolnak azok hazai adaptálásáról.

Az ausztrál rendszer

Az említett rendszert tekintve az interjúalanyok támogatták a „fehérlistas” belső hálózaton futó számítógépes rendszer bevezetésével kapcsolatos ötleteket, habár voltak aggályok a biztonságot illetően. A belső rendszerű és távoli szerveren keresztül kontrollált számítógépek bevezetése, illetve használatának megfelelő kialakítása gyorsan megvalósítható lenne, mivel jelenleg a büntetés-végrehajtás intézetei nagyon hasonlóan kialakított rendszert alkalmaznak. A kollégáknál használtak korábban hasonló megoldást, amit „Windows Group Policy megoldásának hívtak. Anno a felső vezetés állította be. Minden különböző embernek különböző beállítása van. 3 opció van egyebár. Egyáltalán nem adunk hozzáférést, limitált hozzáférés, teljes hozzáférés.” Azonban ma már ezt nem tudják biztosítani, ahogy arra az egyik interjúztatott személy is felhívta a figyelmet: „A mostani technikai hátterünkkel nem tudjuk megoldani. Erre egy beruházást kellene végrehajtani az egész börtönnek Magyarországon.” Az interjúk során többen is kiemelték, hogy „szervereket kellene fejleszteni.” Az idézetek alapján a rendszer kialakításához szükséges technikai ismeret megvan, csak szükség lenne egy nagyobb horderejű anyagi beruházásra, amit új és korszerű szerverek, illetve számítógépek beszerzésére kellene fordítani. Emellett szükség lenne egy olyan helyiségre, ahol ezeket az eszközöket tárolhatnák, illetve ahol azok használata ellenőrizhető lenne. Erre a fogvatartotti mobiltelefonokkal kapcsolatos károkozás negatív tapasztalatai miatt lenne szükség, továbbá a bebörtönzött populációt alaposan meg kell vizsgálni, illetve válogatni, hogy kik és milyen mértékben férhetnek hozzá a bevezetni kívánt rendszerhez.

Volt egy olyan javaslat, hogy a közösségi helyiségben vagy a zárkákban elhelyezett számítógépek helyettesíthetők lehetnének: „Igazából a zárkában elhelyezett KIOSZK

készülékek egy kicsit nagyobb képernyős tablettel jobb ötlet, mint a kezükbe adni egyet vagy számítógépet, mert azokat össze fogják törni. Tehát biztos vagyok benne, hogy az akkora költséggel fog járni, hogy az kezelhetetlen lesz inkább. Szerintem a zárkánkénti egy vandál biztosan elhelyezett nagy kijelzős terminálszerű eszköz kihelyezése megoldható. NFC kártyával oda menne a fogvatartott és akkor el tudja olvasni az irat anyagait, az e-mailjeit. Szerintem ebbe az irányba kellene a bv.-nek elmozdulnia. És akár még azt is meg lehet csinálni, hogy egy fejhallgatót rákötni – egy mikrofonos fejhallgatót –, és akkor mindjárt azon Skypeon chatelhet vagy azon akár telefonálhat is, hogyha olyanja van.” Mindemellet az interjú készítése során felvetett ellenőrzéssel kapcsolatos probléma elméletben orvoslásra is került az alábbi javaslattal: „(...) ami hátránya ugye az ellenőrzés, hogy ki van a másik oldalon, de ezt meg egy akár egy arcfelismerő rendszerrel, amibe előre meg van adva, hogy ki az, aki kapcsolattartója és fényképet kell küldenie. Berögzítjük a rendszerbe valamilyen úton-módon aztán jogszabályilag ezt leszabályozzuk, hogy tárolhassuk a hozzá tartozó fényképét és akkor onnantól kezdve már akár működhet is.”

A korábban említett – kibővített funkcióival rendelkező – KIOSZK eszközön a fogvatartottak nem tudnák „élvezni” az interneten való böngészés teljes szabadságát. Viszont az elítéltek, zárkájukban igénybe vehetik azt tanulási, jogi vagy reintegrációs célokra. A korábbiakban leírtakkal ellentétben a legoptimálisabb esetet akkor lehetne kialakítani, ha minden fogvatartottnak teljes mértékben hozzáférhető lenne az internet az ausztráliai minta alapján.

A rendelkezésre állás mértéke változna a különböző bv. intézetek, illetve a fogvatartotti magatartás alapján. A fentebb idézett beszélgetések alapján a zárkákban kialakított KIOSZK eszközök ugyanúgy korlátozhatóak lennének, mint egy számítógép. Azaz nem lehet anyagokat letölteni, és nincs hozzáférés az operációs rendszerhez vagy a szoftverekhez sem. A fogvatartottak nem tudnak telepíteni programokat, így nem tudják manipulálni a rendszert, vagy elrejtetni a különböző dokumentumokat.

Ki lehet alakítani a korábban említett „fehérlistas” szűrési rendszert, amely csak meghatározott és engedélyezett oldalak megtekintését teszi lehetővé. A kontrollt végző személyi állományi tag időről időre ellenőrzi az esetleges módosításokat. Emellett lehetőség lenne arra is, hogy a fogvatartottak rendelkezésére állna egy biztonságos e-mail rendszer az eszközön keresztül, amely csak előzetesen jóváhagyott címekkel történő kommunikációt tesz lehetővé.

Az összes elektronikus levelet egy speciálisan erre a célra kialakított mesterséges intelligencia átvizsgálná és – az ausztrál, valamint a finn rendszerhez hasonlóan – egy ellenőrző rendszeren keresztül a reintegrációs tiszteket riasztják, ha egy fogvatartott megpróbál tiltott módszereket használva kapcsolatot létesíteni a hozzátartozóval. A kialakított KIOSZK rendszer nehézségek nélkül kezelhető lenne a személyzet számára, és nem igényel magas szintű informatikai vagy számítógépes ismereteket.

A finn rendszer

A finn rendszer egyik nagyon fontos eleme a – fogvatartottnál tanulási cézzal tartott – táblagépek alkalmazása. Ezzel kapcsolatban elhangzott, hogy „(...) már a magyar börtönökbe is tesztelési fázisban van, ugye az FMR3 kapcsán. Igazából már ilyen kvázi plusz szolgáltatásként a magyar börtönökben is elérhetők lesznek ezek a tartalmak, könyveket lehet majd online elolvasni. Hát ezt igyekszik a magyar büntetés-végrehajtás is bevezetni a börtönökbe.” A hazai szervezet teszt jelleggel már dolgozik az FMR3 névre keresztelt eszközök bevezetésén, mely során, egy speciális részlegben elhelyezett és kiválasztott fogvatartottak lehetőséget kaptak a táblagépek használatára. A kollégák különféle képpen reagáltak az elítéltek újabb fajta technikai eszközzel történő ellátására. Ennek bevezetése technikai szempontból nem bonyolult feladat, hiszen: „Szoftveres korlátozással megoldható, hogy a tableteket csak oktatásra lehessen alkalmazni akár online, akár offline állapotban.” – mondta egyik megkérdezettünk.

Viszont a tapasztalataikon alapuló hozzáállás inkább a különböző lehetséges problémák felvetésén és azokra történő esetleges megoldások megtalálásán alapult. A felvetett problémák egyöntetűen az eszközök épségének megóvására és azok különböző költségeinek mérséklésére koncentráltak: „Szerintem itt inkább az lesz a probléma a magyar börtönökben, hogy nem lesz annyi pénzük a fogvatartottaknak, hogy ezt az eszközt béreljék.” Ugyanakkor egyik interjúalanyom felhívta a figyelmet a biztonsági kockázatokra is: „(...) senkinek sem adnám, mint sajátja. Nincs biztosíték arra, hogy nem adja oda másnak. Benne vannak hátulütők és úgy kéne kiválogatni, hogy jobb esetben azok, akik oktatáson vesznek részt, egy zárkában legyenek. De az ötlet maga (mivel fejlődik a világ) egyszerűbb, de nem költségkímélőbb (összetörheti, kihasználja az akkumulátort). De a kauciónak nevezett összeg fejében jobban figyelhetnek rá.” A kollégák felvetései szerint a Finnországban bevezetett rendszer alapjai a magyar bv. rendszerében is megvannak, csak még tesztelési fázisban dolgoznak a megfelelő lehetőségek megtalálásán.

Az eszközök ellenőrzési folyamatára a következő gondolat fogalmazódott meg: „Budapesti Fegyház és Börtönnek KKMI részlegén, hát eleve ez egy ilyen könnyített részleg, de eleve 10 fogvatartottat is nagyon nehezen mertek kijelölni, akire rá lehetett bízni ezt a tabletet. Ugye azt visszatérve arra, hogy nálunk a reintegrációs tisztekre is hatalmas feladat hárult.” Annyi kiderült ebből, hogy az eszközök használatát nagyon szigorú szabályozás alá kell helyezni, ezáltal a fogvatartottak között különbséget kell tenni. A próbát egy „könnyített részleg” keretein belül hajtották végre, ahol abba az akadályba ütköztek a kollégák, hogy a belgiumi differenciálási rendszerhez nagyon hasonló, szigorú szabályok miatt nehezen találtak a tevékenység végrehajtására alkalmas elítéltet.

Ha lehetséges lenne a finn és a belga rendszer vegyítése, akkor a technikai fejlesztés bevezetése egyszerűbb lenne, még akkor is, hogyha csak offline vagy internet korlátozásával ellátott eszközt kapnának a fogvatartottak. A korábban említett szoftveres, illetve internetes szűrő általi korlátozás során az eszközök beállíthatóak lennének, úgy, hogy csak a meghatározott weboldalak legyenek elérhetőek. Ezzel akár a távoktatásba is be tudna kapcsolódni a fogvatartotti állomány a Moodle rendszeren keresztül.

Az amerikai rendszer

A kollégákkal akkor készültek az interjúk, amikor a Bv. tv. módosítása kapcsán hazánkban is aktuálissá vált a kreditrendszer, valamint a különböző végrehajtási kategóriák bevezetése. Ez az új rendszer komoly hasonlóságot mutat az amerikai rendszerhez, melynek bemutatása során kiemeltük, hogy a reintegrációs célok elérése és maga a nevelési és oktatási tevékenységben való részvétel pontszámnövekedést jelent. A magyar jogszabály megfogalmazása hasonlóképpen írja le: *„Kreditrendszer: az elítélt magatartása, együttműködési készsége és a reintegrációs tevékenység keretében nyújtott teljesítménye alapján számított kreditértékeken alapuló előmeneteli rendszer, amelyben a szabadságvesztés tartamához igazodóan rögzítésre kerül azon kreditpontok száma, amelynek összegyűjtése esetén az elítélt a kezdeti besoroláshoz képest átkerülhet egy kedvezőbb kategóriába, és amelyhez mérten az elítélt által megszerzett és a tőle levont kreditpontok számértéke határozza meg a kategóriák közötti előre- vagy visszatorolását.”*⁶

Az amerikai és a magyar struktúra között annyi a különbség, hogy a külföldi példában a rendszer ösztönzőként lehetőséget ad arra, hogy az elítélt többlétszolgáltatások igénybevételére használja fel az „összegyűjtött pontokat”, míg a hazai szisztéma nem többlétszolgáltatási előnyt használ a fogvatartottak motiválására, hanem enyhébb büntetés-végrehajtási szabályokat biztosít a pontmennyiség alapján. Az utóbbi rendszer sokkal jobban differenciálhatja a fogvatartottakat, így a tanulmányomban már felvetett internethasználat miatti megkülönböztetés sokkal egyszerűbb és következetesebb lenne.

A külföldön kialakított elektronikus levelezéssel kapcsolatban egy hasonlóan kialakított rendszer bevezetését lehetne támogatni különböző lehetőségekkel: *„Nyilván ezt is ki lehetne adni külső vállalkozóknak, mint a FÖNIX3-at. Viszont azt mondanám, hogyha azt akarjuk, ne legyen bevonva más szervezet, akkor vegyünk fel szakembereket és ne a létszámot csökkentjük. Vegyünk fel olyan szakembereket, akik képesek ténylegesen programozni, webes felületeket csinálni és minden egyebet és fizessük meg őket, ahelyett hogy milliárdokat fizetünk ki egy harmadik félnek.”*

6 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 82. § (8) bekezdés

Más a következőképpen nyilatkozott a rendszerek kifejlesztéséről: „Ez minden másik országban is egy önállóan kifejlesztett, és erre a célra összeállított valószínűleg egy szakértő szervezet vagy cég által összeállított rendszer van bevezetve. Amit nem csak úgy összedobtak, mint ahogy, mondjuk, mi össze tudnánk dobni a saját kis szaktudásunkkal, tehát ez egy külön fejlesztést, egy háttér infrastruktúrát és háttér szoftveres környezetet igénylő komplex rendszer, amit ki kell fejleszteni és utána jöhet szó a bevezetésére, meg mondjuk informatikai személyzet általi üzemeltetésére. Tehát az magától értetődő, hogy magát azt a kifejlesztett rendszernek az üzemeltetését, azt oktatni kell.”

Az idézet alapján látható, hogy szakmailag nem tudnánk egy ilyen komplex rendszert elkészíteni. Ennek ellenére a beüzemelés és személyi állományi oktatást a kollégák is el tudnák végezni.

A rendszer kialakításával kapcsolatban az MI megfelelő szintű alkalmazása is szóba került, mellyel kapcsolatban a következő gondolat született: „Ha ebből indulsz ki akkor a technikai hátteret is fejleszteni kellene, mivel a saját állományunk levelezését nem tudjuk megfelelően biztosítani. Itt még olyan dolgokat is be kellene rakni az MI szempontjából, hogy linkeket se fogadjon el.”

A mesterséges intelligencia a zárkán belül a korábban említett KIOSZK rendszeren keresztül történő videóhívás során lenne alkalmazható. Ezzel kapcsolatban a vélemények szintén támogató jellegűek voltak, mivel korábban már egy hasonló módszer bevezetésre került.

Az interjúk során kiemelték, hogy ez „nem mostani történet. Addig nem tudott a fogvatartott hívást kezdeményezni, míg nem állt a kamera elé és az arcát nem látta a rendszer. És akkor még nem beszéltünk mesterséges intelligenciáról, de ez már 10 évvel ezelőtt működő történet volt, tehát ez ilyen, bevezetni tényleg egyszerű.”

A mesterséges intelligencia használatának alapjait a rendszer már korábban megalkotta, így annak bevezetése – mint ahogy korábban már utaltunk rá – nem lenne nagy költség, illetve nem igényelne nagymértékű újítást.

Az ukrán rendszer

A beszélgetés során a kollégák egyetértettek abban, hogy a jogszabályi háttér az egyik legfontosabb abban a tekintetben, hogy a korábban bemutatott rendszerek tudjanak a hazai környezetben működni. A jogi háttér szükségessége a legcélratoróbban a következőképpen került megfogalmazásra: „A jogi háttér kifejlesztése és az eszközbeszerzés kritikus része a fejlesztéseknek. Tehát a szükséges háttereket biztosítani kell, hogy naponta hozzá tudjanak férni a fogvatartottak akár a zárkájukban, akár máshol

naponta ezekhez a kommunikációs eszközökhöz valamilyen módszerrel. Ez mérhetetlenül sok pénz és jogszabályi háttérváltoztatás. Ha ezek megvannak, akkor megoldható.”

Korábban említettük, hogy a Bv. tv. módosításával olyan differenciálási lehetőségeket hoztak létre, amelyekkel jelenleg a jogszabályi háttérrel csak kis mértékben kellene megváltoztatni ahhoz, hogy az ukrán rendszer kialakítható legyen. A hazai jogrendszerben a következő kiemelkedő feladat a fogvatartottak internet használatával kapcsolatos lehetőségek szabályozása lenne. Az ukrán szabályozás ismertetésénél kiemeltük, hogy mely oldalakat látogathatják meg a fogvatartottak, ezt pedig a korábban említett „fehérlista” szűrőrendszerrel lehetne biztosítani.

Az ilyen típusú szabályozással kapcsolatban kiemelésre került, hogy az FMR rendszer egy szigorúan szabályozott „fehérlista” szűrést alkalmaz: *„Ha csak egy oldal akarunk, hogy a fogvatartott lássa, akkor az megoldható. A fogvatartotti telefonokat olvasó készülék egy weboldalt használ, ahol le van tiltva, hogy a fogvatartott nyomogassa (érintőképernyős). Az csak egy tájékoztató felület. Vannak ennek a megoldásnak is rizikói, de teljes mértékben megoldható ez is.”*

Az interjúk alapján elmondható, ha jogszabályban meg lenne határozva, hogy a fogvatartottak mely internetes oldalakat látogathatnák – hasonlóképpen az ukrán rendszerhez –, akkor a kollégák fel lennének készülve bevezetésére, valamint alkalmazására.

Veszélyforrások

Az interjúk elkészítése során az alanyok több olyan lehetséges veszélyforrást említettek, amire érdemes kitérni. Ilyen például a mesterséges intelligencia használata, kapcsolattartás feletti kontroll csökkenése, illetve maga a weboldal is veszélyforrásként jelentek meg.

Az MI használata

Az MI használatával összefüggésben is merültek fel kétségek: *„Ezzel kapcsolatban szkeptikus vagyok. Például a ChatGPT nagyon változatos használhatósággal rendelkezik, emiatt én nem tudom, hogy ez valóban használható MI lenne-e.”* A 4. számú alany kiemelte, hogy *„a mesterséges intelligencia eredményeit hallomásból tudja az ember, hogy ezek nem váltak be minden esetben. Mondhatnánk úgy is, hogy eddig szinte sehol nem vált be.”*

A beszélgetések során egyre világosabban kiderült számunkra, hogy a kollégák hiába állnak támogatóan hozzá a témához, mégis mindenki gondolatában megfordultak már az MI jelenlegi hiányosságai. A korábban említett mesterséges intelligencia használata során olyan problémákba ütközhetünk, mint például az adatvédelmi biztonság csökkenése. Emellett elmondható, hogy az AI hosszú idő óta fejlesztési fázisban van.

Személyes adatok védelme

A mesterséges intelligencia felhasználási módjaira az interjúk feldolgozása során több helyen kitértünk. A kutatásunk elkészültekor a mesterséges intelligenciával kapcsolatban az adatkezelési jogszabályok még nem jelentek meg, viszont 2024 márciusában az Európai Parlament kiadta az Artificial Intelligence Act rendeletet⁷, mely pótolta ezt a hiányosságot.

Az MI használatát 2 részre bontva elemeztük. Egyik alkalmazási lehetősége a kapcsolattartás során az esetleges e-mail rendszeren keresztül történő levelezés ellenőrzése, míg a másik lehetőség az online videóhívásokon keresztül az előre összegyűjtött képek alapján az arcfelismerő funkció alkalmazása. Mind a két említett funkció alkalmazása nagy mennyiségű és jó minőségű adathalmazt igényel, valamint egy vagy több szakértőből álló programozó személyzetet, akik koordinálják az MI gépi tanulási folyamatát.⁸ Továbbá az internetes kommunikáció során a személyes adatok erős védelmének hiánya lehetőséget teremthet az információkkal való visszaélésre vagy jogellenes felhasználására.

A weboldalak által rejtett veszélyek

A „fehérlistas” szűrés egy olyan technika, amely csak engedélyezett vagy előre meghatározott webes oldalakhoz való hozzáférést tesz lehetővé, ezáltal csökkentheti a potenciális veszélyeket. Azonban még ez a típusú szűrés sem garantálja teljesen a biztonságot, és számos kihívással járhat. Ilyen veszélyforrásként kell megemlíteni, hogy az internetes tartalom és a webhelyek gyorsan változhatnak és a listát rendszeresen frissíteni kell ahhoz, hogy lépést lehessen tartani a változásokkal.

A korábban említett kihívásokat figyelembe kell venni az alkalmazott MI rendszerek tervezése és bevezetése során. A megfelelő működést szigorú szabályozásoknak kell alávetni és etikai iránymutatásokra is szükség van. Továbbá az ilyen technológiák bevezetésekor mérlegelni kell az előnyöket és a potenciális kockázatokat, valamint biztosítani kell a megfelelő felügyeletet és szabályozást.

Tiltott tárgyak

Korábban már említettük, hogy a fejlesztések bevezetése védelmi szempontból is segítené a bv. rendszerét. A hazai szervezet egyik alapvető feladata a fogvatartás biztonságának fenntartása, amelyet a legnagyobb mértékben a bejutott tiltott tárgyak veszélyeztetnek.

⁷ P9_TA(2024)0138

⁸ Eszteri D. (2019)

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által közzétett nyilatkozat szerint „a leggyakrabban becsempészni kívánt tiltott eszközök közé a mini mobilok tartoznak.”⁹ A technikai eszközök mellett már tiltott tárgyak is nagymértékben veszélyeztetik a fogvatartás biztonságát.

Az ENSZ 2017. évi kábítószer-jelentése¹⁰ által megfogalmazottak szerint kiemelt problémát jelent Európa börtöneinek a szintetikus kábítószer bejutása. Itthon is feladatot jelent kezelni a „dizájner” drogok bekerülésének megakadályozását. „Az elmúlt évek előtalálási esetszámainak elemzése alapján a BvOP megállapította, hogy ugyan a tiltott mobiltelefonok bejutása a csomagvizsgáló berendezéssel és manuális átvizsgálással megakadályozható, de a kábítószergyanús anyagok, legfőképp az újonnan megjelenő „dizájner drogok” előtalálása szinte lehetetlen feladat, a feladók ugyanis legtöbbször azokat élelmiszerbe, ruházati termékekbe vagy papírlapokba áztatják.”¹¹

A bv. szervezet a kábítószergyanús anyagok kiszűrése érdekében a társszervekkel együttműködve technikai eszközöket vásárolt. A levélküldemények átvizsgálásához használható UV lámpák mellett RAMAN típusú lézerspektroszkóp beszerzése is megtörtént. Az előtalált tiltott tárgyokról „(...) azt pontosan tudjuk, hogy – csak példa jelleggel kiemelve – 2021. év első féléves időszakában összesen 61 esetben találtak a kollégák kábítószergyanús anyagot, ebből 34 (55,7%) alkalommal érkezett postai küldeményben. 2020 hasonló időszakában összesen 92 esetben találtak elő kábítószergyanús anyagot, ebből 65 (70,6%) alkalommal érkezett postai küldeményben.”¹² Elmondható, hogy az ilyen anyagok bejutásának fő módja a postai levélküldemény.

A megkérdezettek elmondták, hogy az általuk támogatott KIOSZK rendszeren keresztül történő online kapcsolattartás mellett a papíralapú levelezés is megjeleníthető lenne a rendszerben: „Nincs azzal baj, de ebben az esetben úgynevezett úgy, mint ahogy a posta SZEÜSZ-t, tehát, a család beküldi a levelét, amit aztán elektronikusan, felvétel formájában megkapnak a fogvatartottak. Tehát ezek megoldhatóak, csak ezek mind jogszabályi háttér és mérhetetlenül sok pénz kérdése.” A bv. jelenleg feltölti a fogvatartott hivatalos dokumentumait a KIOSZK eszközökre. A most működő rendszer kisebb fejlesztések végrehajtása után képes lenne csökkenteni a papíralapon bejuttatott tiltott tárgyak számát.

9 Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, általános hírek: <https://bv.gov.hu/hu/node/22>

10 Niaz, K., Carpentier, C., Davis, P. (2017) p. 44.

11 Czenczer O., Hinkel T. (2022) p. 1016.

12 Czenczer O., Hinkel T. (2022) p. 1020.

Megoldási javaslat a veszélyforrásokra

A börtönön belüli internethasználat szabályozása és felügyelete különösen fontos feladat, amely a jogok és a biztonsági szempontok közötti egyensúly megteremtését követeli meg. Fontos, hogy a felügyeletet ellátó személyzet megfelelő tapasztalattal rendelkezzen az információbiztonságról és a vonatkozó szabályozókról. Az állománynak kiemelkedő szerepe van a rendszer hatékony ellenőrzésében, a biztonság fenntartásában, hiszen ők ismerik a legjobban az adott intézet sajátosságait.

Az interjúalanyaink véleménye megegyezik abban, hogy a „külsős”, az e féle tevékenységre specializálódott személyek által kialakított munkakörnyezetet jobban támogatják a vezetők. Az 1. számú interjúalannal készült beszélgetésből látszik, hogy az a legoptimálisabb, amikor a bv. csak működteti és üzemelteti a rendszert, míg a fejlesztést külső személyek végzik. Ilyen szakemberek lehetnek az informatikai biztonsági szakértők, hálózati és adatvédelmi specialisták, akik nélkülözhetetlenek a rendszer biztonságának és sérthetetlenségének megőrzésében, továbbá fontos szerepet töltenek be a független szervezetek vagy szakértői bizottságok, akik elősegíthetik a rendszer átláthatóságát és a visszaélések lehetőségének csökkentését. Ha külső személyek végzik a környezet kialakítását és annak felülvizsgálatát, akkor ki lehet szűrni az esetleges hiányosságokat és a kor aktuális elvárásaival lépést lehet tartani.

Konklúzió és zárszó

A börtönön kívüli digitális fejlődés új kihívások elé állítja a világ szinte összes büntetés-végrehajtási szervezetét. A külföldi és magyar bv. egyik fő feladata a szabadulásra felkészítés és vele együtt a fogvatartottak reintegrációja, ezért a digitális oktatás és fejlődés a zárt intézeti környezetben elengedhetetlen.

A bemutatott, külföldön jól működő rendszerek tanulságai alapján az elektronikus technológiákhoz és az internethez való hozzáférés biztosítása a jelenleg működő hazai rendszerben csak átszervezések és fejlesztések után lenne elérhető. Hangsúlyozzuk, hogy a teljes digitális tilalom helyett átgondolandó lenne, hogy a korlátozott és felügyelt webes elérés elősegítheti a reintegrációs célok megvalósulását.

A hatóságokkal és a családjukkal is könnyebben kapcsolatba tudnak lépni. A digitális eszközök használata továbbá elősegítheti a zárt és a szabad világ közötti elszigeteltség csökkentését és a normalizáció elvének megvalósulását. A külföldi példákat alapul véve látható, hogy minden esetben valamilyen formában korlátozták azt a fogvatartotti állományt, amely hozzáférhet a virtuális eszközökhöz és a világhálózhoz.

A rendszerek bevezetése számos veszélyt is hordozhat magával. Az illegális tevékenységek terjedése jelentős problémát okozhat. Nem megfelelő technikai védelem kialakítása esetén a fogvatartottak törvénytelen tartalmakhoz, nem engedélyezett információkhoz vagy tárgyakhoz juthatnak hozzá, illetve az interneten való személyes adatok védelme jelenthet kihívást, a fogvatartottak könnyen elérhetik egymást, esetleg más emberek személyes adatait.

Egyik fő kérdés az volt, hogy a külföldön bevett gyakorlatokat át lehet-e ültetni a magyar rendszerbe. Vizsgálódásunk során arra koncentráltunk, hogy a potenciálisan jó példának bizonyuló lehetőségek bemutatása mellett rámutassunk arra, hogy mely lehetőségek a legoptimálisabbak a hazai büntetés-végrehajtás számára. Az interjúalanyok támogatták a fejlesztések végrehajthatóságát és szükségességét mindamellett, hogy kiemelték a biztonság szempontjából fontos kritériumokat és azokra megoldásokat is kerestek.

Jelenleg hazánkban a fogvatartottak internetelérése a szervezet által kialakított, a Skype-hálózaton történő elektronikus videóhívás alkalmazására terjed ki. Az interjúk elkészítése során a megkérdezettek elmondták mindegyik, általunk bemutatott rendszerrel kapcsolatban a véleményeiket, illetve a hazai börtönrendszer fejlesztési lehetőségeit is vázolták. A beszélgetések során az érintettek egybehangzóan támogatták a KIOSZK rendszeren alapuló, zárkákban elhelyezett, vandálbiztosan kialakított struktúrát. Elmondásuk alapján ezek – kismértékű átalakítást követően – alkalmazhatóak lennének itthon is. Az eszközök távoli vezérléssel is korlátozhatóak, azaz „fehérlistás” szűrést vagy szoftveres tiltást be lehet rajtuk állítani, ezáltal a biztonsági szempontból aggályos kérdések elosztatására alkalmassá teszi a rendszert. Mivel a bv. fejlődése társadalmi elvárás is, ezért az intézeteknek is meg kell felelniük ennek.

Összességében elmondható, hogy igaznak bizonyult első hipotézisünk, miszerint a fogvatartottak alacsony iskolai végzettsége nehezíti a büntetés-végrehajtási intézetek internethasználati lehetőségeit. Az interjúkból kiderült – és ez által a második hipotézisünk is beigazolódott – a személyi állomány képzésének szükségessége, az IKT kompetenciáik fejlesztése. Végül a nemzetközi joggyakorlatokkal kapcsolatban kiemelhető, hogy általában pozitív volt a megítélésük, azonban érzékelhetővé vált, hogy léteznek hazai törekvések is ezen a területen.

Felhasznált irodalom

- Büntetés-végrehajtás – Informatikai oktatás. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=gk9kwUgjWVU> (Letöltés ideje: 2024. január 24.)
- Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, általános hírek. Online: <https://bv.gov.hu/hu/node/22> (Letöltés ideje: 2024. január 24.)
- Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, Budapesti Fegyház és Börtön, hírek. Online: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/budapesti/hirek/6270> (Letöltés ideje: 2024. január 24.)
- Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, hírek. Online: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/szolnok/hirek/4428> (Letöltés ideje: 2024. január 24.)
- Büntetés-végrehajtás hivatalos oldala, Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, hírek. Online: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/szombathely/hirek/2621> (Letöltés ideje: 2024. január 24.)
- Czenczer Orsolya – Hinkel Tamás (2022): Webshop a börtönben, avagy a zárt láncú csomagküldési rendszer tapasztalatai és hatása a biztonságra. Belügyi Szemle, 5. szám, p. 1016-1020.
- Eszteri Dániel (2019): Hogyan tanítsuk jogszerűen a mesterséges intelligenciánkat? Magyar Jog, 12. szám, p. 669-682.
- Niaz, Kamran – Carpentier, Chloe – Davis, Phillis (2017): Market analysis of synthetic drugs – Amphetamine-type stimulants, new psychoactive substances. World Drug Report, 2017, IV., p. 44. Online: https://www.unodc.org/wdr2017/field/Booklet_4_ATSNPS.pdf (Letöltés ideje: 2024. február 1.)
- Rutkai Kata – Sánta Livia (2019, szerk.): Oktatási, képzési adatok. Börtönstatistikai Szemle, 2019/1. szám, p. 12.

Felhasznált jogszabályok

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300240.tv> (Letöltés ideje: 2024. április 2.)

